

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยสำหรับคนพิการโรคเรื้อน สถานสงเคราะห์ และฟื้นฟูผู้ป่วยโรคเรื้อน โรงพยาบาลพระประแดง มีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงาน สามารถสรุปเป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาจากทฤษฎีและเอกสาร

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นซึ่งเป็นข้อเท็จจริง แนวความคิด และเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้จากตำรา งานวิจัย บทความและเอกสารอื่นๆ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์

ประเด็นหลักที่ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎี และเอกสารได้แก่

- 1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุและพยาธิสภาพที่เกิดจากโรคเรื้อน
- 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะความพิการในผู้ป่วยโรคเรื้อน
- 1.3 มาตรฐานทางกายภาพของที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ
- 1.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพในงานผู้ป่วยโรคเรื้อน
- 1.5 ข้อมูลของโรงพยาบาลพระประแดง สถานสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ป่วยโรคเรื้อน และการดำเนินงานให้การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเรื้อน
- 1.6 แนวคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดังมีรายละเอียดในบทที่ 2

2. การศึกษาจากการสำรวจภาคสนาม

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบลักษณะทางกายภาพของอาคารที่พักอาศัย และปัญหาในการอยู่อาศัยของผู้ป่วยโรคเรื้อน ทั้งในส่วนที่เป็นอาคารไม้รุ่นเก่า ซึ่งเป็นอาคารส่วนใหญ่ภายในสถานสงเคราะห์ และอาคารแบบแฟลต 3 ชั้น ซึ่งเป็นรูปแบบที่สถานสงเคราะห์มุ่งนำมาใช้เพื่อปรับปรุง แก้ไขปัญหาทางกายภาพในสถานสงเคราะห์ รวมทั้งทำการสำรวจทางกายภาพและปัญหาของสภาพแวดล้อม

นำข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ เพื่อทำการศึกษานหาสาเหตุ และหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง

การศึกษาในขั้นตอนนี้ดังกล่าว ผู้วิจัยทำการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) การสอบวัด การบันทึกภาพถ่าย การสังเกตการณ์

3. การสัมภาษณ์แบบลึก

เป็นการสัมภาษณ์อย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดและครบถ้วน ดังที่ สวัสดิ์สุคนธ์รังษี (2525: 194-196) กล่าวว่า การสัมภาษณ์แบบลึกนั้นนอกจากจะเป็นการถามให้อธิบาย และยังเป็นการถามถึงเหตุผลด้วย เพื่อที่จะได้ใช้ตัดสินว่าคำตอบนั้นถูกต้อง ชัดเจน หรือเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน และละเอียดต่างประเด็นไปจากการใช้แบบสอบถาม โดยผู้สัมภาษณ์จะใช้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบเป็นมาตรฐาน (Structured or Standardized Interview) บุคคลที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ได้แก่ ผู้ป่วยโรคเรื้อน จำนวน 6 คน ซึ่งถือเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในอาคาร 6 แบบในสถานสงเคราะห์ และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสถานสงเคราะห์ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระประแดง หัวหน้านักสังคมสงเคราะห์ประจำโรงพยาบาลพระประแดง ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์

4. การศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลทางด้านประชากร สภาพการอยู่อาศัยของผู้ป่วย ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการในการอยู่อาศัย รวมทั้งแนวความคิดเกี่ยวกับการวางแผนที่อยู่อาศัยของผู้ป่วย ผลที่ได้จากการสำรวจจะถูกนำมารวบรวม ประมวลผลเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอแนวทางการปรับปรุงที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ และความต้องการของผู้ป่วย

การศึกษาในขั้นตอนนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

4.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางและวางแผนการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจสภาพจริงของที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั่วไปของสถานสงเคราะห์ รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในสร้างแบบสอบถามต่อไป

4.2 การจัดสร้างแบบสอบถาม

ได้แก่การสร้างชุดคำถามเพื่อที่จะทราบข้อมูลด้านต่างๆ ดังแสดงในเบื้องต้น โดยแบบสอบถามทั้งหมดเป็นข้อคำถามแบบปิด (Close Questions) เป็นคำถามที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน และจัดเตรียมไว้ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบนั้น และเป็นการสร้างแบบสอบถามแบบคำถามให้เลือกตอบ (Multiple Choice Questions) โดยที่แต่ละคำถามจะกำหนดคำตอบให้เลือกหลายคำตอบคือตั้งแต่ 3 ขึ้นไป ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ของคำถามนั้นๆ และต้องสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการ

โครงสร้างของแบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 5 ส่วน ได้แก่

4.2.1 ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการอยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ได้แก่ ลักษณะการ

ปลูกสร้าง ขนาด การเปลี่ยนแปลงและต่อเติม ลักษณะการใช้งานภายในหน่วยพักอาศัย ปัญหาในการอยู่อาศัยที่เกิดจากที่อยู่อาศัย ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อสุขภาพและการประกอบอาชีพ คำถามส่วนนี้ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการสังเกตเอง และสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2.2 ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพสังคม เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางสังคมของผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์ ได้แก่ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย ลักษณะการอยู่ร่วมกัน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยภายในหน่วยพักอาศัยและภายในสถานสงเคราะห์ ลักษณะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนกิจกรรมทางสังคม

4.2.3 ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจของผู้ป่วยที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ ได้แก่ ลักษณะการประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย สถานที่ใช้จ่ายใช้สอย ตลอดจนปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และการแก้ปัญหา

4.2.4 ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการชุมชน เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปในการจัดการอยู่ร่วมกันในสถานสงเคราะห์ ได้แก่ การได้มาซึ่งหน่วยพักอาศัยของผู้ป่วย การให้บริการและการขอรับบริการ ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการจัดการ ตลอดจนความคาดหวังในเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้ป่วย

4.2.5 ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความพิการ เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะความพิการที่เกิดขึ้นกับส่วนต่างๆของร่างกาย และข้อมูลส่วนตัวทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นแล้ว ได้ถูกนำไปตรวจสอบแก้ไข และทำการทดสอบขั้น Pre-Test กับผู้อยู่อาศัยทุกกลุ่มในพื้นที่จริง จำนวนรวมทั้งสิ้น 22 ราย คิดเป็นจำนวนร้อยละ 7.33 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถพบข้อบกพร่องดังต่อไปนี้

1. ความไม่ต่อเนื่องของคำถาม และคำตอบ ในการทดสอบภาคสนามพบว่าคำถามมีการเรียงลำดับที่ยังสับสนและการจัดหมวดหมู่กลุ่ม คำถามยังไม่ดีนัก

2. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ อ่านหนังสือไม่ออก ทำให้ต้องเสียเวลาในการพูดคุยสัมภาษณ์เป็นอย่างมาก ลักษณะคำถามที่มีการให้เรียงลำดับความสำคัญ ไม่เหมาะที่จะใช้กับผู้ป่วย
3. ผู้ตอบแบบสอบถามบางรายมีอายุมากเกินไป จึงไม่มีความคาดหวังใดๆ ในการอยู่อาศัยต่อไป
4. ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีแนวความคิดว่าพอใจกับสภาพปัจจุบัน อยู่ฟรี กินฟรี มีเงินใช้ จึงไม่หวังอะไรมากไปกว่านี้
5. ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีเคยชินกับสภาพปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ จนมองข้ามปัญหาเหล่านี้ไป
6. ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินว่าตนเองเป็นผู้รับการสงเคราะห์ จึงมักจะไม่นำมาแสดงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับปัญหา และการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตน

จากปัญหาในการนำแบบสอบถามออกไปทดสอบดังแสดงข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาทำการปรับปรุงด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. จัดเรียงลำดับคำถามบางข้อใหม่ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง
2. ตัดคำถามประเภทให้เรียงลำดับความสำคัญออก โดยใช้เป็นแบบให้เลือกตอบในลักษณะ “มากที่สุด” แทน
3. เรียบเรียงคำถามที่มีความซ้ำซ้อนกันออกในบางข้อ หรือรวมให้เป็นข้อเดียวกัน เพื่อลดปัญหาในการประมวลผลข้อมูล
4. ประเด็นความเคยชินของประชากรตัวอย่าง ผู้ดำเนินการได้ปรับปรุงคำถามโดยเน้นให้ตอบแบบสอบถามคำนึงถึงความสะดวก
5. การพิจารณาเลือกตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์ ที่ยังมีความคาดหวังในการอยู่อาศัย กล่าวคือ ไม่สูงอายุจนเกินไป ฯลฯ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานภาคสนาม

4.3 ประชากรเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเอาผู้ป่วยภายใน ที่ได้ขึ้นทะเบียนรับการสงเคราะห์จากโรงพยาบาลพระประแดง อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ป่วยโรคเรื้อน โรงพยาบาลพระประแดง เป็นประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ซึ่งมีทั้งสิ้น 933 คน (ที่มา ; งานสถานสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ป่วยโรคเรื้อน โรงพยาบาลพระประแดง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน

2541) แบ่งเป็นผู้ป่วยชายจำนวน 513 คน และผู้ป่วยหญิงจำนวน 420 คน โดยสถานสงเคราะห์ ได้จัดให้อยู่ในอาคารพักผู้ป่วยจำนวนทั้งสิ้น 11 กลุ่มอาคาร (34 หลัง) ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่อาศัยในสถานผู้ป่วยพระประแดง แยกตามทะเบียนอาคารที่พักอาศัย

ลำดับที่	ชื่อเรียกอาคารพักผู้ป่วย	จำนวนผู้ป่วยที่พักในอาคาร (คน)	หมายเหตุ
1	อาคาร 5	17	
2	อาคาร 7-8	24	
3	อาคาร 9	39	
4	อาคาร 10	42	
5	อาคาร 11	58	
6	อาคาร 15	9	
7	อาคาร 16	234	
8	อาคาร 17	174	
9	อาคาร 18	157	
10	อาคาร 19	175	
11	อาคาร 20	4	
	รวม	933	

ที่มา ; งานสถานสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเรื้อน โรงพยาบาลพระประแดง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน

4.4 ขนาดตัวอย่างและกลุ่มตัวอย่าง

จากรายละเอียดของจำนวนประชากรเป้าหมายในข้อที่ 4.3 นั้น เพื่อให้สามารถตอบแบบสอบถามได้ถูกต้องและครบถ้วน ในการสุ่มตัวอย่างจะทำการสุ่มโดยวิธีการกำหนดสัดส่วน (Proportionate Sampling)

ที่มาของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คำนึงถึงขนาดที่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่น่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงการกำหนดของ Herbert Arkin & Raymond R. Colton (1963) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนขนาดของตัวอย่างที่จะศึกษาตามจำนวนประชากร ที่ขอบเขตความเชื่อมั่น 95% โดยมีความผิดพลาดของความแม่นยำ +5%

ขนาดประชากร	จำนวนตัวอย่างที่เหมาะสม
น้อยกว่า 1,000	244
2,000	278
3,000	281
4,000	279
5,000	303

จากตารางข้างต้นจะต้องทำการศึกษาจากจำนวนตัวอย่างไม่น้อยกว่า 244 ตัวอย่าง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 24.40 ของจำนวนประชากรเป้าหมาย แต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยต่างๆในกระบวนการวิจัยที่จะส่งผลทำให้เกิดความเบี่ยงเบน และความเชื่อมั่นในผลการวิจัยลดลง ผู้วิจัยจึงตั้งเป้าหมายที่จะทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ตัวอย่าง

จากจำนวนประชากรเป้าหมาย และการกำหนดจำนวนขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม เพื่อให้ตัวอย่างที่มีลักษณะการกระจายอย่างสม่ำเสมอในกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมด ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่างจากจำนวนประชากรในแต่ละอาคารตามสัดส่วน ได้ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การคัดเลือกตัวอย่างจากประชากรเป้าหมาย โดยกำหนดเป็นสัดส่วนตาม
ทะเบียนอาคารพักผู้ป่วย

ชื่อเรียกอาคาร	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่างที่ ต้องการ	คิดเป็นร้อยละ
อาคาร 5	17	4	1.82
อาคาร 7-8	24	6	2.57
อาคาร 9	39	10	4.18
อาคาร 10	42	11	4.51
อาคาร 11	58	15	6.22
อาคาร 15	9	2	0.97
อาคาร 16	234	62	25.09
อาคาร 17	174	45	18.64
อาคาร 18	157	42	16.83
อาคาร 19	175	46	18.75
อาคาร 20	4	1	0.42
รวม	933	244	100.00

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้กลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นผู้มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ จึงมีปัญหาในการอ่าน การเขียนและการทำความเข้าใจในประเด็นคำถาม อีกทั้งยังมีสภาพความพิการที่เป็นอุปสรรคในการขีดเขียน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเป็นผู้อ่านและอธิบายคำถาม พร้อมทั้งเป็นผู้บันทึกคำตอบด้วยตนเอง ส่งผลให้ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานในขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าปกติ

การดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้ดำเนินการในระหว่างวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2541 และระหว่างวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2542 ถึงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542 ระหว่างเวลา 09.00 - 17.30 น. ของทุกวัน รวมระยะเวลาการดำเนินงานทั้งสิ้น 22 วัน โดยสามารถเก็บแบบสอบถามได้เฉลี่ยวันละ 13-18 ชุด ใช้ระยะเวลาการสัมภาษณ์ประมาณ 30 นาที/ชุด รวมจำนวนแบบสอบถามที่รวบรวมได้ทั้งหมด 296 ชุด

อนึ่ง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเองทั้งหมด ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อมั่นว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความเที่ยงเบนน้อยมาก

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเจ้าหน้าที่งานสถานสงเคราะห์ ในการจัดหาให้มีผู้นำทางตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis and Organization)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังต่อไปนี้

4.5.1 การเตรียมข้อมูล ประกอบด้วย การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม การออกแบบรหัสข้อมูล (Data coding form) ให้มีความสอดคล้องกับแบบสอบถาม และกรรมวิธีตามการประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และการถ่ายทอทรหัสลงแบบรหัสข้อมูล

4.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum)